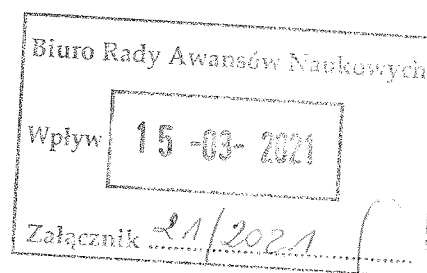


Prof. dr hab. Jerzy Wilkin
Członek rzeczywisty PAN
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN



Recenzja dorobku dr Anny-Zielińskiej-Chmielewskiej w postępowaniu dotyczącego nadania stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse

Postępowanie to jest realizowane przez Radę Awansów Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.

Dr Anna Zielińska-Chmielewska ukończyła studia magisterskie w Akademii Ekonomicznej (obecnie Uniwersytet Ekonomiczny) w Poznaniu w 2003 r. W latach 2003-2008 odbyła dzienne studia doktoranckie w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, a w 2008 r. obroniła na Wydziale Nauk Ekonomicznych SGGW rozprawę doktorską p.t. „Poziom i metody zarządzania ryzykiem działalności gospodarczej w wybranych zakładach mięsnych”. Promotorem tej rozprawy był prof. Michał Jerzak.

W początkowym okresie kariery zawodowej dr A. Zielińska-Chmielewska była asystentką wicemarszałka Urzędu Marszałkowskiego w Poznaniu, a od 2010 r. jest zatrudniona na Wydziale Towaroznawstwa Uniwersytetu Ekonomicznego (obecnie w Instytucie Ekonomii), najpierw na stanowisku asystenta, a następnie na stanowisku adiunkta.

Jako swoje główne osiągnięcie naukowe w niniejszym postępowaniu dr A. Zielińska-Chmielewska przedstawiła monografię p.t. „Ocena efektywności ekonomicznej przedsiębiorstw mięsnych w Polsce” opublikowaną w 2020 r. przez Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Monografia ta liczy 263 strony i zawiera cztery obszerne rozdziały, podsumowanie, załączniki, bibliografię, spis tabel i rysunków oraz streszczenie w języku angielskim.

Struktura monografii jest logiczna i dobrze dostosowana do zagadnienia sformułowanego w tytule pracy. Pierwszy rozdział zawiera przegląd koncepcji efektywności w różnych nurtach współczesnej ekonomii. Rozdział drugi konkretyzuje i charakteryzuje problem efektywności w agrobiznesie. Rozdział trzeci poświęcony został kompleksowej prezentacji sektora mięsnego w Polsce. W najobszerniejszym i najważniejszym merytorycznie rozdziale czwartym Autorka przedstawia swój wkład empiryczno-badawczy i metodologiczny do

wiedzy z zakresu rodzajów efektywności, sposobów jej analizy, uwarunkowań oraz oceny efektywności przedsiębiorstw mięsnych w Polsce.

Uważam tę monografię za wyróżniające dzieło naukowe dotyczące nie tylko ekonomicznej analizy i oceny efektywności przedsiębiorstw mięsnych, ale też wkładu do badań z zakresu funkcjonowania gospodarki żywnościowej w Polsce i w innych krajach, sposobu analiz ekonomicznych efektywności tego sektora i podstaw teoretycznych, które można wykorzystać w tych analizach.

Produkcja zwierzęca to bardzo ważna część polskiej gospodarki, zarówno w odniesieniu do konsumpcji, jak i eksportu. Nasz kraj jest jednym z największych producentów mięsa w Unii Europejskiej. Czołową i najszybciej rozwijającą się częścią owego sektora jest produkcja mięsa drobiowego. Polska stała się największym producentem tego mięsa w UE.

Badania dotyczące rozwoju produkcji mięsa Autorka prowadzi we współpracy z jednostkami naukowymi w kraju i za granicą. Dzięki temu rozwój polskiego agrobiznesu, a zwłaszcza produkcji zwierzęcej, został w tej pracy przedstawiony w ujęciu analizy porównawczej, zarówno chronologicznej, jak i międzynarodowej.

Dr A. Zielińska-Chmielewska jest wysokiej klasy specjalistką, zarówno w zakresie badań naukowych, jak i działalności eksperckiej dotyczącej gospodarki żywnościowej. Jednym z osiągnięć Habilitantki, przedstawionych w omawianej monografii jest usytuowanie produkcji zwierzęcej i badań efektywności przedsiębiorstw mięsnych w szerokim kontekście dorobku nauk ekonomicznych. Tej problematyce poświęcone są dwa pierwsze rozdziały.

Cele badawcze sformułowane przez Autorkę monografii są bardzo ambitne: „Celem głównym było określenie poziomu i zmian efektywności ekonomicznej przedsiębiorstw mięsnych w Polsce w latach 2010-2017. Dla potrzeb realizacji celu głównego przyjęto cele szczegółowe na płaszczyźnie teoriopoznawczej, empirycznej i utylitarnej.” W każdej z tych trzech obszarów analizy Autorka formułuje cele szczegółowe (7 celów).

Dr A. Zielińska-Chmielewska przyjęła też cztery hipotezy badawcze:

H1: „Efektywność finansowa ma związek z każdym rodzajem badanej efektywności.” Tę hipotezę uważam za trywialną i dość oczywistą.

H2: „Zmniejszenie luki produkcyjnej prowadzi do wzrostu efektywności technicznej.” Jest to hipoteza dość intuicyjna i jej weryfikacja nie zapowiada zaskoczeń.

H3: Efektywność organizacyjna przedsiębiorstw mięsnych pozytywnie zależy od uwarunkowań wewnętrznych i decyzji podejmowanych przez właścicieli w zakresie polityki handlowej.” Chyba należy zgodzić się z tą hipotezą *a priori*.

H4: Efektywność środowiskowa przedsiębiorstw mięsnych pozytywnie zależy od uwarunkowań zewnętrznych i kształtowanych przez politykę środowiskową kraju.” Niejasnym sformułowaniem w tej hipotezie jest : „pozytywnie zależy”. Ponadto odniesienie się w hipotezie badawczej do tak rozległych pojęć jak: „uwarunkowania zewnętrzne” i „polityka środowiskowa kraju” uniemożliwiają empiryczną i ilościową weryfikację takiej hipotezy.

Wyżej wymienione hipotezy traktuję jednak jako informację, czy wskazówki (a nie jako próbne stwierdzenie stanu rzeczy w obszarze badanej rzeczywistości, które mają na celu wzbogacenie teorii), porządkujące tok rozważań i kierunek procedury badawczej.

W warstwie teoriopoznawczej, będącej pierwszą częścią analiz i badawczych pytań szczegółowych, dr A. Zielińska-Chmielewska przedstawiła teoretyczny wkład w badania dotyczące efektywności gospodarowania. Jest to dość kompleksowy przegląd, świadczący o dużej wiedzy Autorki w odniesieniu do dorobku różnych nurtów teorii ekonomii. Dr A. Zielińska-Chmielewska nie uchroniła się jednak od wyraźnych luk w tej analizie. Przykładem może być prezentacja teorii efektywności w nowej ekonomii instytucjonalnej i przydatności dorobku tego nurtu w realizacji celów badawczych. Chodzi tu o pominięcie znaczenia teorii kosztów transakcyjnych i tej części nowej ekonomii instytucjonalnej, którą O. Williamson nazwał *governance structures* (instytucjonalne struktury organizacji i zarządzania). Autorka pomija też wpływ uprawnień własnościowych (*property rights*) na efektywność gospodarowania.

Niemniej jednak, dr A. Zielińska-Chmielewska wykazała się dobrą znajomością współczesnej ekonomii, zwłaszcza tej, które może być przydatna w analizie efektywności przedsiębiorstw. Zaletą omawianej pracy jest kompleksowe podejście do oceny efektywności przedsiębiorstw agrobiznesu.

Autorka analizuje i ocenia cztery rodzaje ich efektywności: finansowej, technicznej, organizacyjnej i środowiskowej. To znacznie wykracza poza tradycyjne (neoklasyczne) ramy oceny efektywności przedsiębiorstw. Badanie efektywności środowiskowej jest przedmiotem analiz ekonomicznych od stosunkowo niedawna i staje się ważnym składnikiem oceny funkcjonowania przedsiębiorstwa. Znaczenie tej formy efektywności będzie niewątpliwie wzrastać.

Dużą zaletą i mocnym fundamentem analiz w recenzowanej pracy jest ich baza empiryczna. Autorka wykorzystała liczne źródła danych wtórnych, publikowanych przez instytucje europejskie i krajowe, a także bogate zasoby danych pierwotnych, uzyskanych przez Autorkę. Zbadana została efektywność finansowa i efektywność techniczna na reprezentatywnej próbie 695 przedsiębiorstw mięsnych. Z kolei, efektywność organizacyjna była oceniana na próbie 100 przedsiębiorstw.

Dr A. Zielińska-Chmielewska wykorzystywała w swoich badaniach wiele metod, zarówno ilościowych, jak i jakościowych. Przytoczony przez Autorkę wykaz metod badawczych liczy 14 pozycji, ale są w tym wykazie też metody dość oczywiste czy elementarne, jak np. „analizy i syntezy” czy „metod bibliograficznych”.

Rozdział 3 monografii zawiera bardzo wszechstronną charakterystykę sektora mięsnego w Polsce. Sektor ten został pokazany zarówno w ujęciu chronologicznym (historycznym), jak i porównawczym, w tym międzynarodowym. Autorka przedstawiła w tym rozdziale zarówno zmiany w sferze produkcji mięsa, jak i jego eksporcie oraz spożyciu. Ponadto znajdujemy tam dość szczegółową analizę sytuacji finansowej sektora mięsnego w Polsce, w podziale na główne składniki tego sektora, w latach 2010-2017, a także formy i znaczenie polityki jego wspierania z funduszy europejskich i krajowych. W sumie, rozdział 3 należy uznać za bardzo

kompetentnie przygotowane kompendium wiedzy ekonomicznej dotyczącej rozwoju bardzo ważnego sektora produkcji rolno-spożywczej.

Rozdział 4, najobszerniejszy w całej monografii, bowiem liczący ponad 100 stron, jest głównym empiryczno-analitycznym wkładem Habilitantki do badań ekonomicznych. Dr A. Zielińska-Chmielewska wychodzi w nim znacznie poza tradycyjnie prowadzone badanie efektywności ekonomicznej wybranej części gospodarki. Poza standardowym badaniem efektywności ekonomicznej (finansowej), analizuje też efektywność organizacyjną, techniczną i środowiskową przedsiębiorstw przemysłu mięsnego, wykorzystując różne metody badawcze. Zawartość tego rozdziału pokazuje duże umiejętności warsztatowe Autorki w realizacji złożonych badań rozwoju współczesnej gospodarki.

Mocną podstawą empiryczną tego rozdziału jest wykorzystanie zarówno licznych źródeł danych wtórnych, jak i bogatego zasobu danych pierwotnych, zgromadzonych przez Autorkę. W rozdziale tym wykorzystano także analizy przypadków (*case studies*) wybranych przedsiębiorstw przemysłu mięsnego, co wzbogaca mikroekonomiczny obraz funkcjonowania tego sektora. Za trafne i wzbogacające wiedzę ekonomiczną uznaję liczne wnioski przedstawione w końcowej części rozdziału.

Wiele dobrze ugruntowanych wniosków o charakterze analityczno-teoretycznym oraz praktycznym znalazło się w podsumowaniu całej monografii. Dość szczegółowo przedstawiono też wyniki weryfikacji hipotez sformułowanych we wstępie tego dzieła. Przemysł mięsny okazał się mocnym i stosunkowo efektywnym składnikiem polskiej gospodarki żywnościowej, a badania dr A. Zielińskiej-Chmielewskiej przyczyniły się do wyjaśnienia tego sukcesu. Uznaję to za oryginalny i znaczny wkład w badania ekonomiczne.

Autorka nie pokusiła się jednak o sformułowanie, na podstawie swoich dociekań i analizy materiału empirycznego, generalizacji i wniosków teoretycznych nawiązujących do przedstawionych w rozdziale pierwszym nurtów współczesnej ekonomii. Ograniczyła się jedynie do wniosków i generalizacji „średniego szczebla” analiz ekonomicznych.

Na uznanie zasługuje wizualizacja wyników analiz zawartych w tej monografii, w tym liczne wykresy, rysunki i tabele pozwalające na łatwe uchwycenie przez czytelnika obrazu zarówno przemian w badanej części gospodarki, jak i wyników przeprowadzonych badań.

Ocena pozostałego dorobku Habilitantki

Dr A. Zielińska-Chmielewska jest autorką lub współautorką 57 publikacji, z których 49 powstało po uzyskaniu stopnia doktora. Jest to dorobek znaczny, chociaż niezbyt imponujący biorąc pod uwagę rangę czasopism i wydawnictw gdzie zamieszczone były te publikacje. Z 20 opublikowanych rozdziałów w monografiach, prawie wszystkie ukazały się w wydawnictwach uczelnianych, niekiedy dość niszowych, jak np. w Wydawnictwie Wyższej szkoły Hotelarstwa i Gastronomii w Poznaniu (aż 11 pozycji). Również w wykazie opublikowanych artykułów naukowych niewiele jest czasopism uznawanych za czołowe w kraju.

Tylko trzy artykuły (współautorskie) posiadające IF opublikowane zostały w czeskim czasopiśmie poświęconym przemysłowi cukierniczemu, a więc dość odległej problematyce od głównego nurtu badań Autorki.

Na pozytywne odnotowanie zasługuje opublikowanie przez Habilitantkę 15 pozycji w języku angielskim, w tym 3 referatów w materiałach konferencyjnych indeksowanych w bazie Web of Science.

Po obronie doktoratu dr A. Zielińska-Chmielewska wygłosiła 6 referatów na konferencjach krajowych i 9 referatów w języku angielskim na konferencjach międzynarodowych. Były to jednak konferencje organizowane wyłącznie w byłych krajach socjalistycznych (Bułgaria, Litwa, Chorwacja).

Stosunkowo niewielki jest dorobek dr A. Zielińskiej-Chmielewskiej w zakresie realizacji projektów badawczych. Jest to udział w charakterze wykonawcy, w tym w dwóch projektach uczelnianych (jednym statutowym) i dwóch międzynarodowych (grantach norweskich). Uczestniczyła też w czterech tygodniowych seminariach (w Niemczech) przeznaczonych dla doktorantów, w pięciu szkołach letnich i ośmiu krótkich wizytach w ośrodkach zagranicznych (mylnie nazywanych stażami). Habilitantka ma też w dorobku kilka szkoleń o charakterze dydaktycznym i warsztatowym.

Dr A. Zielińska-Chmielewska ma bardzo niskie wskaźniki bibliometryczne w bazach międzynarodowych (BazEkon, Scopus, Google Scholar, WoS) i umiarkowane wskaźniki wg. punktów MNiSW 673 (po doktoracie)

Dr A. Zielińska-Chmielewska ma duży dorobek w zakresie działalności dydaktycznej, na różnych szczeblach kształcenia: od podstawowego do magisterskiego i doktorskiego. Ten pierwszy zdobywała w trakcie pobytu w USA i w Niemczech, a ten drugi na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu, w Uniwersytecie im. A. Mickiewicza i w Wyższej Szkole Handlu i Rachunkowości w Poznaniu. Prowadziła też zajęcia na studiach doktoranckich.

Przy tej okazji należy wspomnieć, że Habilitantka była promotorem pomocniczym w jednym ukończonym przewodzie doktorskim.

Habilitantka prowadziła różne zajęcia dydaktyczne na wspomnianych wyżej uczelniach, w tym Makroekonomii, Mikroekonomii, Polityki gospodarczej, Zarządzania zasobami ludzkimi, Statystyki opisowej, Finansowania i Podstaw marketingu. Prowadziła też zajęcia w języku angielskim.

Wypromowała dotychczas 22 dyplomantów na seminariach magisterskich.

Habilitantka przykładą dużą wagę do podnoszenia umiejętności dydaktycznych, uczestnicząc w licznych szkoleniach, stażach oraz programach Erasmus.

W działalności popularyzatorskiej Habilitantka podkreśla swoją aktywność w zakresie wolontariatu o zasięgu międzynarodowym i krajowym, kształceniu młodzieży oraz działalności organizacyjnej, głównie w macierzystej uczelni. Nie pełniła dotychczas funkcji administracyjno-organizacyjnych w strukturach nauki czy uczelni.

Podsumowanie dorobku i wniosek końcowy

Z przedstawionych wcześniej opisów i ocen wyłania się zróżnicowany obraz osiągnięć naukowych dr Anny Zielińskiej-Chmielewskiej. Niewątpliwie najważniejszym i zdecydowanie pozytywnym składnikiem tego obrazu jest monografia Habilitantki pt. „Ocena efektywności ekonomicznej przedsiębiorstw mięsnych w Polsce”. W monografii tej Autorka zaprezentowała najważniejsze umiejętności i osiągnięcia, które przy ocenie dorobku habilitacyjnego są brane pod uwagę. Wykazała się dobrą umiejętnością sformułowania obszaru i pytań badawczych, struktury i sekwencji analizy empiryczno-teoretycznej, dobrą znajomością dorobku naukowego i różnorodnych metod badawczych, zgromadzenia bogatego zastawu danych empirycznych oraz jego wykorzystania do wzbogacenia wiedzy naukowej z zakresu rozwoju gospodarki żywnościowej, a zwłaszcza przemysłu mięsnego.

Monografia ta jest w moim przekonaniu kluczowym osiągnięciem naukowym dr A. Zielińskiej-Chmielewskiej w recenzowanym postępowaniu.

W pozostałym dorobku Habilitantki na dobrą ocenę zasługuje jej aktywność dydaktyczna. Dr A. Zielińska-Chmielewska przykłada dużą wagę do podnoszenia swoich kwalifikacji dydaktycznych i uczestniczy w różnych formach wzbogacania tych umiejętności.

Habilitantka ma umiarkowane osiągnięcia (także bibliometryczne) w zakresie pozostałego (obok monografii) publikowanego dorobku naukowego. Są to na ogół prace zamieszczane w drugo- czy trzeciorzędnych czasopismach lub wydawnictwach. Ich rezonans międzynarodowy jest niski, ale jako m.in. analityk ocen w nauce wiem, że docieranie i percepcja prac naukowych chodzi niekiedy krętymi drogami.

Dr A. Zielińska-Chmielewska nie jest bardzo aktywna w środowisku naukowym, co może też mieć wpływ na znajomość jej osiągnięć badawczych.

W sumie, uważam jednak, że dr Anna Zielińska-Chmielewska posiada odpowiednie kwalifikacje naukowe i osiągnięcia pozwalające na poparcie wniosku o nadanie jej stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse, za czym się opowiadam.



Jerzy Wilkin

7.03.2021